

ПРОБЛЕМИ ГУМАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

У статті розглядаються проблеми гуманізації професійної підготовки інженерів у технічних університетах, яка спрямована на гуманітаризацію технічної освіти і навчання.

Постановка проблеми

Формування загальнолюдських ціннісних орієнтацій і гуманістичного мислення – історично зумовлена необхідність перебудови системи освіти в Україні. Національною доктриною розвитку освіти окреслені пріоритетні напрями випереджувальної інноваційної розбудови системи освіти і науки як основи формування особистості і нації. Освіта України реформується відповідно до практичних потреб з орієнтацією на майбутнє.

Серед першочергових завдань постають питання оновлення змісту навчання і виховання учнів і студентів, реструктуризації освіти, трансформації гуманітарної освіти, впровадження інноваційних технологій тощо. Державна політика спрямована на творчу самореалізацію кожного громадянина, виховання покоління гуманних людей, здатних ефективно працювати і навчатись упродовж усього життя [4 с. 1].

У цьому контексті проблема гуманізації професійної підготовки інженерів переходить у сферу пріоритетних державних інтересів, сутність яких зафіксована у Конституції України, Державній національній програмі «Освіта (Україна XXI століття)», Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Законах України «Про освіту», і потребує невідкладного розв'язання [1].

Аналіз наукових поглядів учених на проблему дослідження

Основи гуманізації освіти було закладено в нормативних документах, які визначили напрями освітньої реформи 90-х рр. в Україні. Гуманістичний підхід до освіти розглядається в цих документах як можливість подолання основної хибі старої школи - її знеособлювання, зневаги до суб'єктів навчального процесу, як кардинальна зміна спрямування діяльності школи взагалі [5, с. 63].

У процесі вивчення теоретичного аналізу з проблеми дослідження було з'ясовано, що концепції гуманізації освіти розглядають (Ш. О. Амонашвілі, Г. О. Балл, М. М. Берулави, І. Д. Бех, В. О. Білоусова, А. М. Бойко, В. К. Гавриловець, С. У. Гончаренко, В. М. Гриньова, Г. Я. Жирська, О. А. За-

харенко, Ю. І. Мальований, І. А. Зязюн, М. Б. Євтух, В. Т. Кабуша, В. А. Караківський, О. Г. Мороз, В. С. Лутай, М. Ю. Красовицький, Л. С. Нечепоренко, Н. Г. Ничкало, В. О. Сухомлинський, О. Я. Савченко, В. А. Семиченко, С. О. Сисоєва, В. О. Сластьонін, Г. В. Троцько, О. В. Сухомлинська, Г. П. Шевченко, Н. Є. Щуркова та ін.).

Отже, гуманізація передбачає відношення до людини як до суб'єкта, визнання її прав на унікальність - несхожість на нікого. Концепція гуманної освіти віддає перевагу суб'єкт-суб'єктному навчальному процесу, де той, хто навчається є активним, ініціативним, готовим до колективної інтелектуальної діяльності, яка може бути досягнута, наприклад, за допомогою проблемно-діалогового викладання. Активність досягається через почуття внутрішньої свободи, через визнання права на вибір. Для студента це може бути право на визначення власного темпу навчання, на формування пакету дисциплін з переліку можливих, на участь у всіх доступних видах навчальної, наукової чи іншої творчої роботи. Це, до речі, добре узгоджується з технологіями модульного навчання, які пропагує Болонський процес, методологічною базою якого є філософія неогуманізму, прийнята Римським клубом [3]. Гуманістична, особистісна орієнтація професійної підготовки передбачає звернення головної уваги на ціннісно-мотиваційну доміную особистості, котра визначає спрямованість останньої, зокрема професійну. Головною доміную у роботі зі студентами має стати орієнтація на успішність у навчанні з наголосом на її процес і результат, а не залякування студента нединою оцінкою, чи можливістю втрати стипендії.

Постановка завдання

Проаналізувати теоретичні і практичні проблеми гуманізації професійної підготовки майбутніх інженерів в технічному університеті.

Виклад основних положень дослідження

На наш погляд, випускник університету має бути різнобічно розвинутою, освіченою особистістю, оскільки фахові, суто професійні знання, не дозволять йому стати сучасним професіоналом,

досягнути успіху в певному виді діяльності.

За твердженням Похіло І., ще в середині 80-х років обговорювалась проблема «вузького техніцизму». Під техніцизмом освіти розуміється таке наповнення змісту професійної освіти, яке породжує «протипагу» гуманізації, що проявляється у формуванні «раціоналістичної» картини сучасного життя, де фахівець повинен вирішувати професійні проблеми, учений – виробляти знання про світ, інженер – розробляти нові технологічні пристрої, які б надійно працювали. За це вони несуть відповідальність перед суспільством і одержують заробітну плату. Такий же підхід панує і у сфері технічної освіти: студент, як майбутній фахівець, повинен отримати певні знання і опанувати навички, які б дозволили б йому у майбутньому вирішувати професійні проблеми.

Ці підстави усвідомлюються фахівцями, вони фігурують як зміст рефлексивних знань у змісті освіти. В межах технократичного мислення така рефлексія здебільшого лише сприяє їх закріпленню та догматизації. Ця іманентна практиці технічної діяльності рефлексія (не мається на увазі спеціальна наукова методологічна рефлексія, здійснювана теоретиками відповідного профілю), як правило, спрямована на раціоналізацію наявного стану речей, тобто прагне гранично удосконалити те, що переноситься безпосередньо на процес інженерної підготовки у ВНЗ. Такий підхід тільки загострює і без того складну ситуацію [6].

Тому проблема підготовки сучасних інженерних кадрів лежить не в виключно технічній, а в психолого-педагогічній сфері. Система вищої професійної освіти повинна, перш з все, за безпечувати розвиток особистості, а вже особистість стає носієм інженерних знань. Це означає, що не хетуючи підготовкою професійної праці, виховати сучасну особистість, яка буде здатна до самовдосконалення і саморозвитку.

Гуманізація життя визначає необхідність формування у студента не тільки потреби в освіті, але й потреби в альтруїзмі як життєвої філософії у сучасному непевному світі. Прийшов час коли теорія Людини стала ведучою, основоположною у сучасному знанні.

Ми погоджуємося з І. Д. Похіло, що гуманізація освіти як крок до впровадження нової гуманістичної ідеології у суспільстві. Під терміном «гуманізація» розуміється залучення студентства до вироблених суспільством цінностей, насамперед – так званих загальнолюдських цінностей, які мають вирішальне значення для людини, його виживання і розвитку як суспільства. Це в кінці

кінців – залучення до здорових моральних цінностей, етиці, яка панує зараз, в межах сучасного соціуму, в межах нашої цивілізації. Ми наголошуємо на гуманістичному підході – у протипагу досить розповсюдженій довірі до гуманізації, рівно як до поглядів, які побудовані на містифікованому сприйнятті світу, в якому людині відводиться роль пасивна і залежна [6].

У процесі підготовки майбутніх фахівців інженерних спеціальностей у вищих технічних навчальних закладах мають місце суперечності між:

- збільшенням обсягів інформації з предметних галузей інженерних дисциплін і обмеженими можливостями їх засвоєння студентами через скорочення годин аудиторних занять;

- зростаючими сучасними вимогами до професійного рівня інженера та ефективністю розроблених педагогічних технологій;

- реформами в освіті і відсутністю цілісних досліджень теоретично-методичних умов реалізації інноваційних педагогічних технологій;

- традиційною системою підготовки майбутніх фахівців інженерних спеціальностей і практикою розвитку творчих здібностей студентів вищих технічних навчальних закладів; необхідністю якісної підготовки фахівців і рівнем організації виховної роботи зі студентами дистанційної форми навчання [4 с. 3 – 4].

Аналізуючи твердження науковців можна сказати, що, прямо або опосередковано впливає на гуманізацію професійної підготовки майбутніх інженерів, виокремо такі: скерованість освіти на розвиток особистості; переосмислення ролі сучасного викладача в умовах упровадження нових інформаційних технологій і комп'ютеризації освітнього простору; спрямованість навчально-виховного процесу на духовний розвиток особистості.

Найважливішими процесами, що сприяють реалізації змісту гуманістичного навчання і виховання, є розуміння учнями універсальних загальнолюдських цінностей; оволодіння різними сферами життєдіяльності людини, які гуманізують її стосунки з іншими людьми; накопичення досвіду переживання емоційно насичених ситуацій і гуманної поведінки.

На думку С. Гончаренко, Ю. Мальованого гуманізація навчально-виховного процесу неможлива без його гуманітаризації. Вона сприяє переорієнтації освіти з предметно-змістового принципу навчання основ наук на вивчення цілісної картини світу; забезпеченню науково обгрунтованого керівництва навчально-виховним процесом, орієнтованого

на всебічний розвиток особистості; перегляду вчителем власної педагогічної діяльності [2].

Гуманітарні науки, що забезпечують процес гуманітаризації освіти і навчання, досліджують внутрішній світ людини, її свідомість і духовну культуру. Сьогодні їм відведена стратегічна місія: формувати гуманістичний світогляд людства. Він базується на засвоєнні і прийнятті нової системи цінностей, на вірі в ідеали, яка є стимулом для особистої і громадської діяльності, зміцнює моральні устої, підвищує сумління.

Організація навчально-виховного процесу на засадах гуманізму передбачає гуманізацію процесів викладання й учіння і здійснюється за наявності навчальних планів, планів виховної роботи, навчальних програм, які визначають зміст навчальної діяльності студента. Він спрямовується на гуманітаризацію освіти і навчання; поглиблення індивідуалізації та диференціації навчання.

Висновок

Аналізуючи сучасний стан розробки проблеми гуманізації системи освіти можна засвідчити, що значна кількість наукових праць присвячена гуманізації та гуманітаризації професійної підготовки, зокрема таким її аспектам, як гуманітаризація освіти і навчання. Аналіз літературних джерел з проблеми дослідження показав, що звернення української школи до ідеї гуманізації пов'язане з глобальними процесами,

які відбуваються у світовому співтоваристві. За цієї обставини соціокультурні трансформації, що простежуються в системі освіти, визначають нові тенденції розвитку вищих технічних навчальних закладів, а саме професійну підготовку інженерів, покликани формувати гуманну парадигму людського існування на нових знаннях і загальнопланетарних принципах мислення.

Література

1. *Державна* Національна програма «Освіта» (Україна – XXI століття). – К. : Райдуга, 1994.
2. *Гончаренко С.* Гуманізація і гуманітаризації освіти / С. Гончаренко, Ю. Мальований. – Шлях освіти. – 2001. – № 2. – С. 2–7.
3. *Кісіль М. В.* Гуманізація вищої освіти як сучасна тенденція / М. В. Кісіль. – Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : [матеріали конференції]. – Суми, 2008. – С. 49–51.
4. *Олексенко В. М.* Теоретичні і методичні засади реалізації інноваційних технологій у підготовці майбутніх фахівців інженерних спеціальностей : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / В. М. Олексенко – К., 2008. – 39 с.
5. *Сидоренко О.* Проблеми гуманізації та гуманітаризації в освітній реформі в Україні / О. Сидоренко. – Вища освіта України. – 2001. – № 2. – С. 63–67

А. Н. Кокарева

ПРОБЛЕМЫ ГУМАНИЗАЦИИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ИНЖЕНЕРОВ

РЕЗЮМЕ

В статье рассматриваются проблемы гуманизации профессиональной подготовки инженеров в технических университетах, которая направлена на гуманизацию технического образования и обучения.

A. N. Kokareva

THE PROBLEMS OF HUMANIZATION OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE ENGINEERS

SUMMARY

The article is considered the problems of humanization of professional training of engineers in technical universities, that intended for humanization of technical education and training.

